

України ім. М.Т. Рильського, відділ архівних матеріалів, ф. 14-5, од. зб. 644, 21 арк. 23. Богданович А.Е. Пережитки древнього мирозерцання у белорусов. Етнографический очерк / А.Е. Богданович. – Гродно, 1895. – 186 с. 24. Булгаковський Д.Г. Пинчуки. Етнографический сборник / Д. Г. Булгаковський // Зап. ИРГО по отд.этно. – Т. XIII. – Вып. III. – СПб., 1890. – 200 с.

Елена Романова

МЕСТА ЛОКАЦИИ ЛЕСНЫХ РУСАЛОК У ВОСТОЧНЫХ СЛАВЯН

В статье делается попытка проанализировать народные представления о локации мифологического персонажа. На основании этнографических источников второй половины XIX – нач. XX века автор статьи пытается проследить календарные сроки пребывания русалок на суше. В частности, освещается вопрос о преобладании их в лесах, полях, болотах и около человеческих поселений.

Ключевые слова: демонология, локации, русалки, Семьк, Русальная неделя.

Olena Romanova

LOCATIONS OF THE FOREST MERMAIDS AT EAST SLAVIC

A location of mythological personage was tried to analyze at the article. Based on ethnographic sources of the second half of XIX – early XX century, the article's author tries to retrace mermaid's calendar dates of staying on land. In particular, the issue of the prevalence in the forests, fields, marshes and around human settlements is highlighted.

Key words: demonology, locations, mermaids, Semyk, mermaid's Sunday.

УДК 392+82-3 (477)

Оксана Ятишук

ЕТНОГРАФІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ ПРОЗОВО-ДРАМАТИЧНИХ ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

У статті проаналізовано використання у прозових творах Т.Шевченка етнографічних елементів українського народу, показано внесок миття у народознавчу науку свого часу.

Ключові слова: етнографія, Російське географічне товариство, Археографічна комісія, обжинки, сватання.

Звернення Т. Шевченка до етнографії і фольклору зумовлене творчою позицією письменника. Широке використання матеріалу, що розкриває побут, обряди, звичаї, характер українського народу, служило реалізацією основного ідейно-художнього задуму твору.

Не ставимо перед собою завдання охопити усе багатство етнографічного матеріалу, використане Т. Шевченком у творчій діяльності, а хочемо лише звернути увагу на те, наскільки широко він вивчав минуле українського народу, його матеріальну і духовну культуру, побут, звичаєве право і фольклор.

У цій праці робиться спроба висвітлити погляди Т. Шевченка на етнографічний елемент та їх завдання, розглянути те, що він зробив у цій галузі, у вивчення життя й побуту українського народу.

Це дослідження – спроба здійснити етнологічний підхід до контексту прози Т. Шевченка і спроба виявити, як, та у якій мірі і у якій формі у його творчості відображені ті чи інші етнографічні матеріали.

Завдання статті: порівняти, як історична реальність співвідноситься з літературним відображенням, усвідомити, що стоїть за кожним конкретним описом, знайти критерій етнографічного факту у літературному творі, порівнявши його, в міру необхідності, з відомими історичними, документальними, меморіальними джерелами.

Першим, хто спробував охарактеризувати етнографічну діяльність Т. Шевченка, був М. Сумцов, який у працях "Мотивы поэзии Шевченка" та "Этнографизм Тараса Шевченка" намагався висвітлити його погляди як дослідника народного життя, "...однак, по суті, обмежився аналізом використання фольклорних матеріалів в художніх текстах Шевченка і лиш частково торкнувся характеристики власне етнографічних матеріалів" [8, с. 4].

Для того, щоб виконати завдання цього дослідження, потрібно узагальнено охарактеризувати розвиток етнографічної науки того періоду.

Значення для розвитку етнографії мало заснування у 1845 році Російського географічного товариства, до структури якого входив етнографічний відділ. Навколо нього згуртувалися видатні діячі науки того часу, які поставили перед етнографами низку конкретних завдань: "У відношенні етнографічному. Ця остання сторона питання, тобто вивчення різних племен, що населяють зараз межі нашої держави з боку фізичного, морального, суспільного та мовознавства, як у теперішньому, так і в минулому стані народів, повинна спочатку переважно звернути на себе увагу товариства з таких причин: через швидкість, з якою згладжуються відмітні риси народності, що породжує побоювання, що важливі для вітчизняної історії відомості та події, які тепер могли б ще бути збережені, через небагато десятиліть загинуть безповоротно... Нарешті тому, що в Росії, яка являє собою багатюще поле для дослідження такого роду, ними дуже мало займалися... Отже: розповсюдження у вітчизні нашої разом з ґрунтовними географічними відомостями, смаку і любові до географії, статистики та етнографії, буде другим завданням географічного товариства" [1, с. 33–34].

З перших років заснування Російського географічного товариства у його роботі активну участь брали українські етнографи. Вони допомагали у розповсюдженні етнографічної програми, вносили пропозиції щодо збирання етнографічних відомостей, надсилали до відділу етнографії свої статті та матеріали. Найбільш активні з них – М. Максимович, М. Рігельман, М. Маркевич, А. Метлинський, О. Афанасьєв-Чужбинський та інші – обрані дійсними членами товариства. З багатьма із них Т. Шевченко був особисто знайомий, а з М. Іванишевим вони разом працювали в археографічній комісії [8, с.9].

Робота товариства мала значний вплив на українських етнографів, які згуртувалися навколо відкритого у 1834 р. Київського університету. Праці з етнографії українського народу друкувалися на сторінках часописів, які виходили у той час в Україні і за її межами. У них "автори розповідають про життя і побут українського "простонароддя", описують заняття населення, звичаї, побут, іноді характеризують мовні особливості, дають відомості про житло, одяг, їжу" [8, с.15].

У 1843 р., за ініціативи М. Максимовича при Київському генерал-губернаторстві була створена "Археографічна комісія", яка мала велике значення для подальшого розвитку етнографічної науки в Україні. Активним співробітником цієї комісії був Т. Шевченко. Правда, "він не залишив спеціальних праць з етнології чи історії, хоча задум написати окремий історичний твір у нього був, але збиральницька діяльність Т. Шевченка, вивчення і використання в творах етнографічних матеріалів становить наукову цінність для науки етнології і сьогодні" [7].

Перебуваючи у Петербурзі, Т. Шевченко мріяв повернутися в Україну, щоб вивчати життя та побут народу. Адже, ще будучи дитиною, він не лише спостерігав, а й сам брав участь у багатьох обрядах, народних дійствах, запам'ятовував значну кількість розповідей про різні народні звичаї, прикмети, оповідки про героїчне минуле українського народу [8, с.32].

У 1846 році керівництво "Археографічної комісії", яка у цей час значно поширила вивчення фольклору та етнографії, скеровує Т. Шевченка у відрядження по різних місцевостях Київської, Подільської та Волинської губерній із завданням зібрати такі відомості:

"1. Про народні перекази, місцеві повісті та оповідання й пісні і все, про що ви дізнаєтеся, скласти опис, а пісні, оповідання і перекази, оскільки буде можливість, записати в такому вигляді, як вони є.

2. Про визначні кургани та урочища, де і в якому місці вони є і які про них власне існують на місці перекази і оповідання, а також і історичні відомості. З цих курганів зняти ескіз щодо їх форми та розмір, описати кожний по зібраних відомостях.

3. Оглянути визначні монументальні пам'ятники і давні будови і скласти їх опис, аби можна було дати розпорядження про те, щоб зняти з них в наступному році рисунки. Якщо б ви де-небудь мали можливість дістати які-небудь древності, письмові грамоти і папери, то такі доставити мені, а взнавши, де вони знаходяться, й про те мені доповісти.

4. Крім цього, вирушіть у Почаївську Лавру і там зніміть: а) загальний зовнішній вигляд Лаври, б) середину храму і в) вигляд на околиці з тераси.

Усі зібрані Вами відомості, описи та малюнки, повернувшись до Києва, передати мені" [14, с. 85–86].

Праця в "Археографічній комісії" відповідала інтересам Т. Шевченка, адже у нього з'явилася можливість збирати етнографічний та фольклорний матеріал для своїх творів. Переїжджаючи від села до села, він старанно вивчав побут українського селянства, робив замальовки з побуту українського села. Поряд із звичаями та обрядами вивчав житло, одяг, господарство.

Численні замальовки та описи народного житла, зроблені Т. Шевченком, характеризували різновиди народного житла в Україні, його найрозповсюджені типи, будівельний матеріал, оздоблення тощо. Ці записи становили цінний етнографічний матеріал, який пізніше Т. Шевченко використовував у своїх творах, підкреслюючи любов українського селянина до чистоти і охайності:

"... в первом селе...уже беленькие хатки, соломою крытые с димарями, а не серые бревенчатые избы" [15, с. 246]. Дає також опис внутрішнього розташування житла: "Я вошел в пространную, чисто выбеленную хату, разделяющуюся во всю длину ее, как стеною, кафельною печью. Около стен кругом стоят лавы, или скамейки, а между ними возвышался дубовый чисто вымытый стол. На стене и в углу висел образ, украшенный свежою вербою и засохшею м'яток и васильками" [15, с. 248].

У творах Кобзаря зустрічаємо опис житла різних верств населення українського села: вдови, бідного селянина, "московки", чий чоловік був забраний у солдати: "...у старой московки почти на вигоне было не то, что называют хатой, а вернее то, что у нас называют хатой, а вернее то, что у нас называют куренем" [15, с.132], шинкаря, заможного селянина і т.д. "Дом отца Саввы наружностью своею ничем не отличался от большой мужицкой хаты, разве двумя димарями, одним белым, а другим закопченным, и небольшим навесом над дверями на точеных столах. И внутренность дома, т.е. светлицы, тоже не многим отличалась от внутренности зажиточного мужика, разве только липовым чистым полом, посыпанным белым, как сахар, киевским песком ... Дубовый резной сволок с надписую, кем и в котором году дом сей построен, и такие же резные косяки у дверей и окон. В переднем углу образ почаевской божей матери, и вместо лампы теплились просто желтого воску свечи. Стол обыкновенной величины и вигуры покрут неважным кылымом (ковром) и сверху как снег белой скатертью. Вместо стульев около стен широкие, чистые липове лавы (скамьи)... Налево от двери в углу толстая неуклюжая печка из разрисованных кафель... Самое же лучшее украшение светлицы отца Саввы – это безукоризненная чистота и обаятельная свежесть" [15, с.536].

Майже ідентичний опис селянської хати знаходимо у етнографічній праці О. Тищенко "Быт русского народа", яка побачила світ у 1848 році [12, с.192].

Проза Т. Шевченка є цінним джерелом інформації з історії українського костюма. Український одяг XVIII–XIX ст. розкриває складність соціальної структури суспільства. Представники різних соціальних груп (ремісники, селяни, поміщики, міщани, торговці) відрізнялися різноманітністю вбрання. Одяг того часу був своєрідною позначкою, за якою визначалася приналежність людини до певної соціальної верстви [9, с. 119]. У своїх творах Т. Шевченко показав характерні ознаки українського народного одягу, прагнення його до краси та охайності.

Розглядаючи компоненти народного вбрання за статтю та основним призначенням, залежно від того, яку частину тіла вони прикривають та яку утилітарно-захисну функцію виконують, виділяються такі частини одягу: сорочки, поясний одяг, нагрудний, верхній, пояси, головні убори, взуття та прикраси [10, с.47].

Досліджуючи окремі складові частини одягу, можна простежити низку еволюційних змін, що у різних етнографічних районах України викликали видозміни одного і того ж компонента. Комплекси одягу районів Правобережжя і Лівобережжя мають в основі значну подібність: багато вишита сорочка, плахта або запаска, кірсетка, пояс, чоботи або черевики, головний убір. Але поєднання цих елементів різне.

Найдавнішим видом шитого одягу була сорочка – основна складова частина чоловічого і жіночого вбрання.

Матеріалом для всіх українських сорочок завжди було біле лляне чи конопляне полотно домашньої роботи або купована біла бавовняна матерія: "Рубашка на нем чистая, белая" [15, с. 13].

До сорочок жінки вдягали запаски, плахти, спідниці: "...в желтых ютовых сапогах, в плахте и шелковой красной юпке" [15, с.14]. Плахта являла собою полотнище завдовжки 4 м, яке розрізали на три рівні частини, потім дві з них пришивали до третьої таким способом, щоб середина третьої частини приходилася проти розрізу, що розділяє дві перших частини, але лицевою стороною. Пошита таким способом плахта нагадує літеру "Т". Перед тим, як одягнути на себе плахту, жінка перегинає її вдвоє і обгортає нею стан так, щоб два незшитих полотнища прикривали боки, а зшита половина – зад [10, с. 87].

Плахта і запаска були, мабуть, єдиною одежею нижньої частини тіла за козацьких часів, коли одяг відзначався особливим багатством. Вже тоді виготовляли плахти, використовуючи шовк, срібні та золоті нитки.

За малюнком узору і їх будовою кожна плахта мала свою народну назву: картата, закладяна, хрещата, крижева і т.д. [10, с. 88].

Коли в Україні жінки почали змінювати плахти на спідниці, сказати досить важко. Але вже аж ніяк не наприкінці XIX ст., як стверджують автори підручника "Етнографія України" [5, с. 232]. Вже у ранніх творах Т. Шевченка знаходимо згадку про цей тип жіночого одягу: "...оделась в свою юпку, спидницу, повязала на голову шелковый платок" [15, с. 30–31].

Згідно з припущенням О. Воропая, спідниця з'явилася на східних землях України в кінці козацького періоду, отже у кінці XVIII ст. [4, с. 344].

Значну різноманітність за матеріалом, кроєм, призначенням і колоритом виявляють форми верхнього одягу. У творах Т. Шевченка досить часто зустрічаємо стародавні загальнослов'янські назви верхнього одягу (свита, юпка, каптан, кожух, жупан), а у деяких випадках і детальний їх опис: "И положив на столу узел, снимая свиту и кожух, заговорил как бы сам с собою" [15, с.25].

Серед компонентів одягу українських селян кінця XVII–XIX ст. важливе місце посідають головні убори. У різноманітних формах та способах ношення вони зберегли багато давніх традицій, архаїчних рис та нашарувань різних епох. Як й інші частини народного одягу, головні убори – передусім засіб захисту людини від несприятливих впливів навколишнього середовища. Однак, як складова частина одягу, вони посідають і дещо особливе місце, оскільки виконували й захисні функції, пов'язані з фантастичним відбиттям у свідомості людини її уявлень про себе і про свою голову [11, с.27]. Т. Шевченко у своїх творах дав досить детальну картину головних уборів тогочасного українського селянства: "А вот и на очипок" [15, с.26], "...на голову повязала шелковый платок" [15, с.27], "...взял шапку..." [15, с.8], "снявши брыль" [15, с.15] тощо, показавши, що з давніх часів головні убори та зачіски чоловіків, жінок, дівчат в Україні відображали соціальну приналежність і змінювались відповідно до віку і сімейного становища. З головними уборами пов'язувалися й певні поняття моралі та народної етики.

Крім значної кількості побутових елементів, у художніх творах Т. Шевченка є описи давніх обрядів, частину з яких він міг спостерігати особисто. Обряд – це особлива колективна дія, призначена для того, щоб наочно-образними засобами оформити і відзначити важливі події суспільного і особистого життя. Насамперед, це стосується сімейної обрядовості, пов'язаної з біологічним циклом існування людини – народженням (пологові звичаї та христини), одруженням (шлюб та весілля), смертю (похорон та поминки). Мета обрядів – за допомогою символів і символічних дій висловити, передати, закріпити для певної етнічної групи ідеї, норми, цінності, викликати у його учасників відповідні почуття, настрої, переживання, створити у процесі його проведення морально-психологічну атмосферу, яка сприяла б засвоєнню соціального досвіду, котрий передається за допомогою даного обряду [3, с.10].

Цікаві та етнографічно точні описи сімейної обрядовості знаходимо у творах Т. Шевченка. Досить детально у автора подано зображення українського весілля, особливо його першої частини – сватання.

Усі весільні обряди за своїм походженням поділяються на історико-драматичні та релігійні. У перших – відбивалися події давнього минулого – збирання у похід, сутичка з родом нареченої, викуп тощо. У других, таких як випікання короваю, плетення вінків, прикрашання гільця, співи – релігійні вірування дохристиянських часів. Церква додала до них і обряд вінчання [13, с. 8].

Весільна обрядовість в Україні, подібно до весільних звичаїв інших слов'янських народів, починається зі старостів або сватання. Це перший етап весільного обрядового комплексу, який знаменував народження сім'ї [6, с. 63].

Зазвичай, у старости вибиралися поважні, одружені чоловіки. Оскільки успіх сватання залежав ще й від їх уміння вести традиційні розмови, то при виборі старшого старости бралися до уваги такі риси його вдачі, як комунікабельність, дотепність [3, с. 23]. Переважно сватати йшли удвох – старший сват і сват, староста і підстароста. За традицією вони брали з собою хліб, сіль, пляшку горілки.

Свататися до дівчини йшли, в основному, ввечері. Підійшовши до хати, свати стукали у вікно або у двері палицею, сповіщаючи про свій прихід: "За дверью стучат три раза. Входят два свата с хлебом и, низко кланяясь хозяину, кладут хлеб на стол.

Сваты: Дай, Боже, вечер добрый, вельможный пане!

Хома. Добривечір і вам" [16, с. 40].

З описів українського весілля різних часів відомо, що вступна промова старостів при сватанні була стабільним елементом обряду. Старости у різних варіантах виголошували риторичну, класично сформульовану промову ловців-молодців, які пройшли півсвіту за слідом куниці – красної дівичі, а слід привів їх саме до дому господаря і тому вони просили б віддати красну дівичю їхньому князеві: "Ми є люди німецькії, ідемо з землі турецької. Раз дома у нашій землі випала пороша (...).

Кажіть же ділом, чи оддасте, чи нехай ще підросте?" [16, с. 40–41].

У попередніх розмовах старостів молодь участі не брала. Якщо дівчина давала згоду і коли цей шлюб задовольняв батьків, дівчині наказували принести рушники: "...чи нема в тебе в тебе чим сих ловців-молодців пов'язати? Чуєш-бо, Галю? А може, рушників нема? Авже нічого не придбала? Не вміла прясти, не вміла шити – в'яжи ж, чим знаєш, – хоч мотузком, коли ще він є" [16, с. 41].

Засватана дівчина на дерев'яній різьбленій або срібній тарілці виносила рушники, які вона сама вишивала. Цими рушниками старости перев'язували один одного через праве плече під ліву руку. "Галя уходить в свою светлицу и немедленно возвращается, неся на серебряном блюде два вышитых полотенца, и кладет на хлеб, принесенный сватами; потом подходит к отцу и низко кланяется и целует руку; потом берет блюдо с полотенцами и подносит сватам – сперва одному, потом другому" [16, с. 41].

Приймаючи дар, вони вклонялися і промовляли: "Спасибі батьку і матері, що свою дитину рано будили та доброму ділу учили. Спасибі й дівчині, що рано уставала, тонко пряла і хороші рушники придбала" [2, с.177].

У п'єсі "Назар Стодоля" ми знаходимо детальний опис цього дійства, який повністю збігається з етнографічними записами дослідників краю [6, с.69].

Обов'язковим атрибутом весільного обряду було завивання гільця – вишневої чи соснової гілки, прикрашеною стрічками та жмутками колосків, – символу незайманості, краси та молодості. При цьому дотримувалися традиції, щоб деревце мало непарну кількість гілочок. Згадує про цей обряд і Т. Шевченко у повісті "Прогулка с удовольствием и не без морали", підкреслюючи, що гільце "не немецкая елка, а...непременное украшение свадебного стола у малороссиян" [15, с. 543].

Знаходимо у творах Тараса Григоровича і опис старовинного народного звичаю святкування закінчення жнив – обжинків. У той день, коли закінчувалися жнива, жінці ходили по полю, збирали колоски і плели з них вінок. Дівчата і молодіці вибирали з-поміж себе найкращу дівчину, клали їй на голову вінок і пускали її вперед, а вже за нею на певній відстані йшли жінці з піснями:

Наше село веселе,
Ми віночок несемо,
Не з золота – з яриці,
З озимої пшениці;
Не з золота, а з жита,
Нам горілка налита.... [4, с. 223–224]

"И как в этот день жнива были окончены, то они, каждая для себя и для освящения в церкви, сплели венки из колосьев пшеницы, жита и васильков и, увенчавшись венком, возвращались с песнями ввечеру в село, выбрав сначала из среды себя царицу, чтоб было кому песни припевать.

Впереди всех их, тихо выступая, шла прекрасная царица свята; стыдливо, как бы от тяжести венка, опустила на грудь свою прекрасную смуглую голову, укрытую золотистым венком и распущенною черною косую; в руках у нее был серп и небольшой сноп жита, перевитый зеленою березкой" [15, с.10].

Підходячи до двору господаря, жінці співали:

Несемо вам поклон
Ізо всіх сторін,
І з гір, і з підгір'я
На господарське подвір'я.
З подвір'я – до стодоли,
З стодоли – до комори,
З комори на нивоньку,
В щасливу годиноньку [4, с.224].

Після цього господар запрошував усіх на вечерю. "Жнецы с песнями вошли на двор, а на дворе уже на зеленом шпорише была разостлана большая белая скатерть. Девушки, по приглашению хозяина и хозяйки, сели вокруг скатерти" [15, с.11].

Усі ці обжинкові дійства проводилися лише з озимими хлібами: з житом і пшеницею. Збір ярого врожаю не відзначався якимись спеціальними обрядами.

Якщо зіставити опис обряду обжинків у повісті Т.Шевченка "Наймичка" із записами вчених-етнографів, то побачимо, що їх фактична сторона майже повністю співпадає. І як вказує О.Кравець "він (Т. Шевченко – О.Я.) перший звернув увагу саме на колективне святкування обжинок усім селом ... Саме такого опису обжинок бракувало українській етнографічній літературі" [7, с.60].

Є у творах Т. Шевченка й унікальні для етнографів описи звичаїв українського народу, які не зустрічаються у науковій літературі, або знаходимо про них лише згадку в етнографічних дослідженнях. Це стосується передусім звичаю варити кашу після закінчення сільської школи, який Т. Шевченко досить детально описав у повісті "Наймичка".

"По обычаю древнему нужно было кашу варить, о чем было дано знать заблаговременно на хутор. Варивши кашу, Марта положила в нее 6 пятаков, а Лукия, когда Марта отвернулась, бросила в кашу гривенник.

Когда каша была готова, Лукія понесла ее в село к отцу Нилу. А от отца Нила Марко понес ее в школу, в ручнике, вышитом Лукиєю. Принесши кашу в школу, он поставил ее доли, ручник преподнес учителю, а до каши просил товарищей. Товарищи разумеется, не заставили повторять просьбы, уселись вокруг горшка, а Марко взял тройчатку, стал над ними, и пошла потеха: Марко немилосердно бил всякого, кто хоть крошку ронял дорогой каши на пол.

Кончивши кашу, Марко тройчаткою погнав товарищей до воды, а пригнавши от воды, принялись громадою горшок бить. Разбили горшок и учитель распустил их всех по домам в знак торжественного события" [15, с.58].

О.Кравець припускає, що "Варіння каші і биття посуду, де вона зберігалася, очевидно, пов'язувалися з побажанням дітям успіхів у навчанні. Найщасливішим вважався той, кому в каші попалися гроші, кинуті туди під час її готування" [8, с.64].

Отже, характерні етнографічні елементи, використанні Т.Шевченком у процесі роботи над художніми творами, допомогли йому правдиво змалювати зображувану дійсність, яскраво та всебічно розкрити образи українського селянства.

Список використаних джерел

1. Берг Л.С. Всесоюзное географическое общество за 100 лет / Л.С.Берг. – М.-Л., 1946.
2. Богданович А. Сборник сведений о Полтавской губернии / А.Богданович. – Полтава, 1877. – 283 с.
3. Борисенко В.К. Весільні звичаї та обряди на Україні / В.К.Борисенко. – К.: Наукова думка, 1998. – 192 с.
4. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис / О.Воропай. – К.: "Оберіг", 1991. – Ч. 3–4: Літо. Осінь. Український народний одяг. – 1991. – 448 с.
5. Етнографія України [за ред.С.Макарчука]. – Львів: Світ, 1994. – 520 с.
6. Здоровега Н.І. Нарис весільної обрядовості на Україні / Н.І.Здоровега. – К.: Наукова думка, 1974. – 159 с.
7. Кожоляно Г. До 190-річчя з дня народження Т.Г.Шевченка / Григорій Кожоляно // Час. – Режим доступу: www.chas.cv.ua/1004/shev.html.
8. Кравець О. М. Діяльність Т.Г.Шевченка в галузі етнографії/ О.М.Кравець. – К.: Вид-во Акад.Наук Української РСР, 1961. – 108 с.
9. Культура і побут населення України: навч.посібник / [В.Наулко, Л.Артюх, В.Горленко та ін.]. – К.: Либідь, 1993. – 288 с.
10. Матейко К.І. Український народний одяг (етнографічний словник) / К.І.Матейко. – К.: Наукова думка, 1996. – 195 с.
11. Прилипка Я.П. Класифікація народних головних уборів / Я.П.Прилипка // Народна творчість та етнографія. – 1970. – С. 27–38.
12. Терещенко А. Быт русского народу / А.Терещенко. – СПб, Тип. Минист.Внутр.Дел, 1848. – Ч.1: Народность. Жилища. Домоводство. Наряд. – 1848. – 507 с.
13. Українське народне весілля в творах українського, російського та польського образотворчого мистецтва XVII–XX ст. / [Авт.-упоряд. Ю.Белічко, А.В'юник]. – К.: Мистецтво, 1970. – 111 с.
14. Шевченко в документах і матеріалах. – К., 1950. – 340 с.
15. Шевченко Т.Г. Повна збірка творів в трьох томах / Т.Г.Шевченко. – К.: Вид-во худ. літератури, 1949. – Т. II: Повести. – 1949. – 641 с.
16. Шевченко Т.Г. Твори / Т. Г. Шевченко. – К.: Дніпро, 1971. – 622 с.

Оксана Ятищук

ЭТНОГРАФИЧЕСКИЕ ЭЛЕМЕНТЫ ПРОЗЫ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

В статье проанализировано использование в прозе Т. Шевченка этнографических элементов украинского народа, показан вклад художника в народоведческую науку своего времени.

Ключевые слова: этнография, Русское географическое общество, Археологическая комиссия, обжинки, сватовство.

Oksana Yatyshchuk

ETHNOGRAPHIC ELEMENTS IN TARAS SHEVCHENKO'S PROSE

The paper explores the use of prose works of Taras Shevchenko Ukrainian ethnographic elements of the people shown in the artist's contribution to ethnology science of his time.

Key words: ethnography, The Russian Geographical Society, Archaeographical Commission, reaping (obzhynky), courtship.